

گزارش «ایران» از وضعیت و مشکلات دانشجویان در سه ترم کرونایی

خستگی و فرسودگی از کلاس‌های مجازی

هدی هاشمی
خبرنگار

یک سالی است که هجوم کرونا کلاس‌های درس دانشگاه را خالی از دانشجو کرده و سه‌میلیون و سیصدهزار دانشجو از همان روزهای اول شیوع کرونا تا همین امروز خانه‌نشین شده‌اند. همین در خانه ماندن مشکلات روحی بسیاری برای برخی از دانشجویان به‌وجود آورده است که وزارت علوم هم آن را تأیید می‌کند. چندی پیش، معاونت دانشجویی وزارت علوم پرسشنامه‌ای درباره مشکلات دانشجویان در دوران کرونا تهیه کرده و به دانشگاه‌ها داده است تا دانشجویان به آن پاسخ دهند. حدود ۸ هزار دانشجو به این پرسشنامه پاسخ دادند که بر اساس آن، مشکلات و مسائلی که بیشتر دانشجویان در پرسشنامه به آن به‌عنوان دغدغه خود اشاره کرده بودند، نگرانی از هزینه‌های اینترنت، نگرانی از جهت از دست دادن شغل سرپرست خانواده، نگرانی‌های اقتصادی، احساس خطر ابتلا، افسردگی و افزایش استرس بود. همین موضوعات موجب شد تا رؤسای دانشگاه‌ها درخواست کنند که وزارت بهداشت در واکسیناسیون توجه ویژه‌ای به دانشجویان و استادان داشته باشد. البته سخنگوی وزارت بهداشت هم در این باره واکنش نشان داد و گفت: «احتمالاً می‌توانیم در مردادماه برنامه واکسیناسیون استادان و دانشجویان را با توجه به واکسن‌های موجود آغاز کنیم.» این خبر خوشی بود برای بسیاری از دانشجویان و استادان. برای همه آنهایی که روزهای خسته‌کننده و تکراری در خانه داشتند. برخی از این دانشجویان در گفت‌وگو با خبرنگار «ایران» گفتند که دیگر تحمل قرنطینه را ندارند. آنها می‌خواهند هر چه سریعتر واکسن را دریافت کنند و به زندگی عادی خود برگردند. برخی دیگر هم تأکید کردند قرنطینه را شکسته‌اند، کار می‌کنند و دوستانشان را می‌بینند فقط تنها جایی که نمی‌توانند بروند کلاس‌های درس و دانشگاه است. **فاطمه تقی** دانشجوی سال سوم تربیت بدنی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز است. او از حال و روزش در این دوران می‌گوید: «متأسفانه همه کلاس‌ها مجازی بوده است و حتی درس‌های عملی هم به‌صورت آنلاین برگزار شد. تقریباً سه ترم است که دانشگاه نمی‌روم. این وضعیت دیگر خسته و کلافه‌ام کرده است. مربی باشگاه بدم و روزهای اول کرونا به خاطر ترس و وحشتی که خانواده‌ام داشتند کارم را رها کردم اما حالا پشیمانم. چون کاری ندارم انجام دهم و همین بیکاری روح و روانم را به هم ریخته است. از طرفی وضعیت درس‌ها هم خوب نیست. آموزش مجازی جوابگوی رشته تربیت بدنی نیست. افت تحصیلی داشتم. کلاً این روزها خیلی احساس ناامیدی و بی‌انگیزگی دارم. نسبت به همه چیز بی‌اعصاب شده‌ام و دلم می‌خواهد زودتر واکسن بزنم.»

محدثه غلامی دانشجوی سال دوم مهندسی صنایع غذایی دانشگاه علوم تحقیقات است. او هم در این باره می‌گوید: «کرونا شور و نشاط رفتن به کلاس‌های درس را از ما گرفت و ما دانشجویان به که در بهترین دوران سنی هستیم تبدیل به افراد بی‌انگیزه و بی‌حال در خانه شدیم. همه آموزش‌ها مجازی بوده حتی دروس آزمایشگاهی را که قول دادند حضوری برگزار کنند هم مجازی تشکیل شد. از یک طرف استرس بیماری کرونا را داشتیم و از سویی هم دغدغه درس و دانشگاه.» برخی‌هایشان هم از این دوران همه‌گیری طولانی خسته شده‌اند و قرنطینه را شکستند. مثل **پرویا رحمتی** که دانشجوی سال دوم پزشکی دانشگاه تهران است: «واقعاً کرونا طولانی شده و روح و روان همه را به هم ریخته است. برای همین با رعایت پروتکل‌ها خیلی وقت‌ها دوستانم را می‌بینم و خیلی وقت‌ها کتابخانه می‌روم تا درسم را بخوانم. درس‌های تخصصی پزشکی را خیلی خوب می‌خوانم تا امتحان علوم پایه را بدهم. البته در خانه هم که هستم کتاب می‌خوانم، فیلم می‌بینم تا وقتم سپری شود. رشته‌ام سخت است. درس‌های تخصصی را استادان با جزوه پیش می‌برند. درس‌های عمومی هم آنلاین است خودم را باید به کلاس برسانم البته رشته‌ام جوری است که باید کلاس‌ها حضوری باشد. دانشگاه اعلام کرده اگر تابستان واکسیناسیون انجام شود در پائیز کلاس‌های ما حضوری می‌شود، منتظرم تا حداقل استادان واکسن بزنند و ما بتوانیم درس‌های عملی را در دانشگاه یاد بگیریم.»

■ **تا حالا دانشگاه را ندیدم**

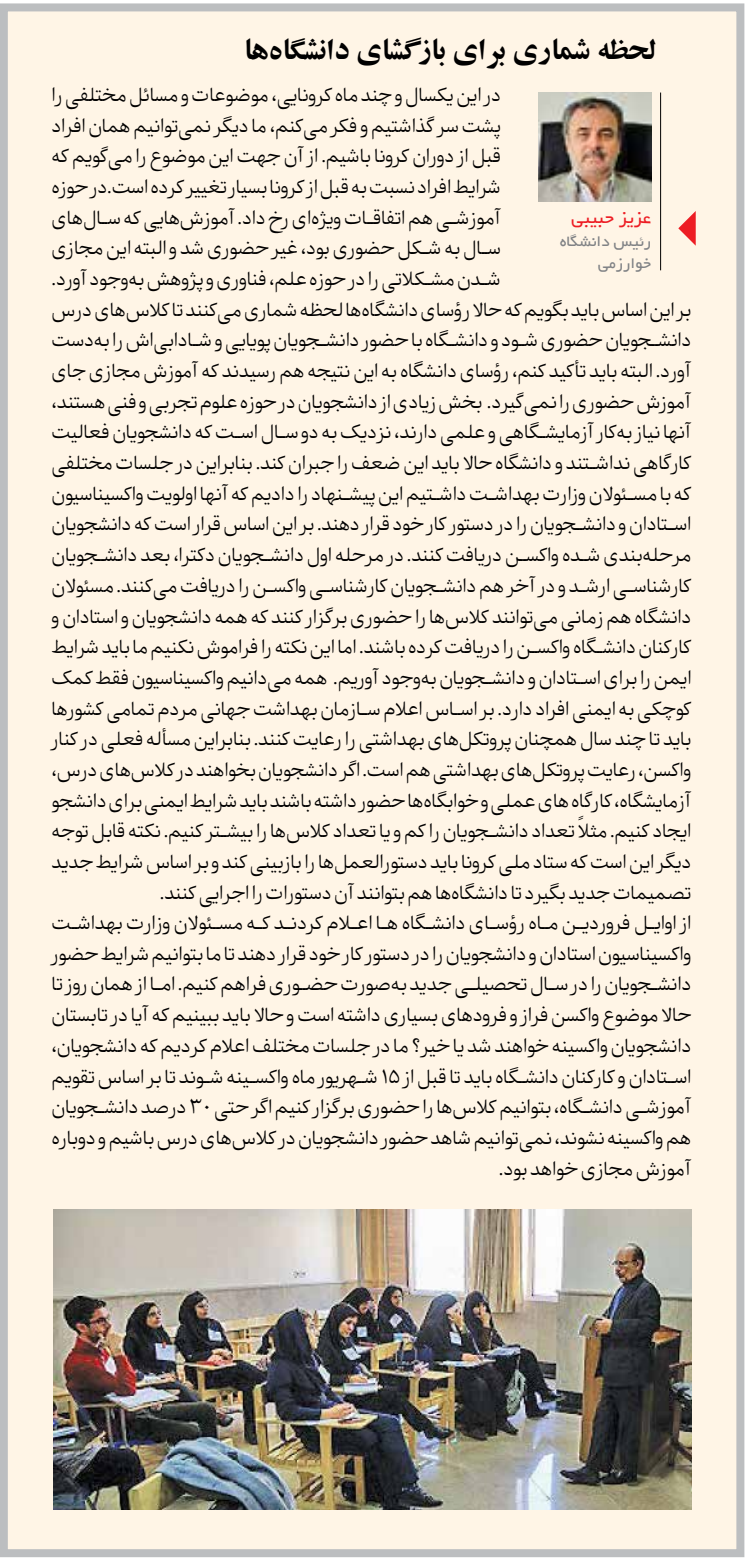
تقریباً سه ترم تحصیلی می‌شود که دیگر کار دانشجو در قالب دانشگاه و ارتباط با استادان معنا پیدا نمی‌کند. در این میان دانشجویان جدیدالورود هستند، آنها سال‌های زیادی برای ورود به دانشگاه لحظه‌شماری می‌کردند، اما نه‌توانستند فضای دانشگاه را ببینند و نه ارتباط

آموزش مجازی موجب شد تا تعاملات بین استاد با دانشجو و دانشجو با همکلاسی کاهش پیدا کند. اولین آسیب این کاهش تعاملات تأثیرات روحی و روانی است که بر طرفین می‌گذارد. متأسفانه استادان هم در این مدل آموزش آسیب دیدند. همه می‌دانیم که رفتارهای اجتماعی دانشجویان هم تغییر کرده است و فکر می‌کنم بعد از تشکیل کلاس‌های حضوری دانشگاه‌ها باید برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی ویژه‌ای برای دانشجویان داشته باشند

را هم در نظر بگیرند تا برنامه‌ای که برای آموزش آنلاین استفاده می‌کنند در همه دستگا‌ها قابل استفاده باشد. بعضی از گوشی موبایل استفاده می‌کردند. حتی بعضی استادها هم با بعضی از برنامه‌ها مشکل داشتند.

■ **کلاس‌ها را حضوری می‌کنیم**

رؤسای دانشگاه به‌همراه مسئولان وزارت علوم هم در جلسات مختلفی با مسئولان وزارت بهداشت

لحظه شماری برای بازگشای دانشگاه‌ها

در این یکسال و چند ماه کرونایی، موضوعات و مسائل مختلفی را پشت سر گذاشتیم و فکر می‌کنم، ما دیگر نمی‌توانیم همان افراد قبل از دوران کرونا باشیم. از آن جهت این موضوع را می‌گویم که شرایط افراد نسبت به قبل از کرونا بسیار تغییر کرده است. در حوزه آموزشی هم اتفاقات ویژه‌ای رخ داد. آموزش‌هایی که سال‌های سال به شکل حضوری بود، غیر حضوری شد و البته این مجازی شدن مشکلاتی را در حوزه علم، فناوری و پژوهش به‌وجود آورد.

بر این اساس باید بگویم که حالا رؤسای دانشگاه‌ها لحظه شماری می‌کنند تا کلاس‌های درس دانشجویان حضوری شود و دانشگاه با حضور دانشجویان بویایی و شادابی‌اش را به‌دست آورد. البته باید تأکید کنم، رؤسای دانشگاه به این نتیجه هم رسیدند که آموزش مجازی درس آموزش حضوری را نمی‌گیرد. بخش زیادی از دانشجویان در حوزه علوم تجربی و فنی هستند، آنها نیاز به کار آزمایشگاهی و علمی دارند، نزدیک به دو سال است که دانشجویان فعالیت کارگاهی نداشتند و دانشگاه حالا باید این ضعف را جبران کند. بنابراین در جلسات مختلفی که با مسئولان وزارت بهداشت داشتیم این پیشنهاد را دادیم که آنها اولویت واکسیناسیون استادان و دانشجویان را در دستور کار خود قرار دهند. بر این اساس قرار است که دانشجویان مرحله‌بندی شده واکسن دریافت کنند. در مرحله اول دانشجویان دکترا، بعد دانشجویان کارشناسی ارشد و در آخر هم دانشجویان کارشناسی واکسن را دریافت می‌کنند. مسئولان دانشگاه هم زمانی می‌توانند کلاس‌ها را حضوری برگزار کنند که همه دانشجویان و استادان و کارکنان دانشگاه واکسن را دریافت کرده باشند. اما این نکته را فراموش نکنیم ما باید شرایط ایمن را برای استادان و دانشجویان به‌وجود آوریم. همه می‌دانیم واکسیناسیون فقط کمک کوچکی به ایمنی افراد دارد. بر اساس اعلام سازمان بهداشت جهانی مردم تمامی کشورها باید تا چند سال همچنان پروتکل‌های بهداشتی را رعایت کنند. بنابراین مسأله فعلی در کنار واکسن، رعایت پروتکل‌های بهداشتی هم است. اگر دانشجویان بخواهند در کلاس‌های درس، آزمایشگاه، کارگاه‌های عملی و خوابگاه‌ها حضور داشته باشند باید شرایط ایمنی برای دانشجو ایجاد کنیم. مثلاً تعداد دانشجویان را کم و یا تعداد کلاس‌ها را بیشتر کنیم. نکته قابل توجه دیگر این است که ستاد ملی کرونا باید دستورالعمل‌ها را بازبینی کند و بر اساس شرایط جدید تصمیمات جدید بگیرد تا دانشگاه‌ها هم بتوانند آن دستورات را اجرایی کنند.

از اوایل فروردین ماه رؤسای دانشگاه‌ها اعلام کردند که مسئولان وزارت بهداشت واکسیناسیون استادان و دانشجویان را در دستور کار خود قرار دهند تا ما بتوانیم شرایط حضور دانشجویان را در سال تحصیلی جدید به‌صورت حضوری فراهم کنیم. اما از همان روز تا حالا موضوع واکسن فراز و فرودهای بسیاری داشته است و حالا باید ببینیم که آیا در تابستان دانشجویان واکسینه خواهند شد یا خیر؟ ما در جلسات مختلف اعلام کردیم که دانشجویان، استادان و کارکنان دانشگاه باید تا قبل از ۱۵ شهریور ماه واکسینه شوند تا بر اساس تقویم آموزشی دانشگاه، بتوانیم کلاس‌ها را حضوری برگزار کنیم اگر حتی ۳۰ درصد دانشجویان هم واکسینه نشوند، نمی‌توانیم شاهد حضور دانشجویان در کلاس‌های درس باشیم و دوباره آموزش مجازی خواهد بود.

عدم ارتباط با دوستان و استادان و همچنین افت تحصیلی بخصوص برای دروس تخصصی و عملی از معضلاتی است که عدم حضور دانشجویان در دانشگاه به‌دنبال داشته است. بی‌شک یکی از شرایط ضروری برای حضور دانشجویان در دانشگاه و خوابگاه‌ها در شرایطی که هنوز اپیدمی بیماری کرونا وجود دارد واکسینه شدن استادان و دانشجویان است. به‌همین منظور در جلسه‌ای که با مسئولان وزارت بهداشت داشتیم مطالبه دانشگاهیان از مسئولان وزارت بهداشت به استحضار آنها رسید تا واکسیناسیون دانشجویان و استادان را در اولویت بگذارند. مسئولان وزارت بهداشت نیز اعلام کردند که تلاش خواهند کرد تا پایان پاییز امسال همه استادان، دانشجویان و کارکنان دانشگاه‌ها را واکسینه می‌کنند. البته این کار مرحله به مرحله اجرا خواهد شد. تلاش می‌شود تا ابتدا استادان و کارکنان واکسینه شوند و سپس با توجه به تعداد زیاد دانشجویان واکسیناسیون دانشجویان نیز هم‌زمان شروع و شرایط برای حضور مرحله به مرحله و تدریجی آنها در دانشگاه فراهم شود. پیش‌بینی می‌شود آموزش حضوری از مهرماه امسال ابتدا برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی شروع شود و شاهد حضور بیشتر دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه باشیم. بعد از آن با واکسیناسیون گسترده احتمالاً از بهمن ماه شاهد حضور فیزیکی همه دانشجویان در مقاطع تحصیلی مختلف در دانشگاه‌ها و ارائه آموزش حضوری خواهیم بود. البته دانشگاه‌ها حتماً از تجربه‌ای که در این مدت در آموزش مجازی کسب کرده‌اند و از زیرساخت‌هایی که ایجاد کرده‌اند بهره‌مند خواهند شد.»

رئیس دانشگاه علم و صنعت هم به‌طولانی شدن شیوع کرونا در کشور اشاره می‌کند و درباره مشکلات روحی برخی از دانشجویان می‌گوید: «آموزش مجازی موجب شد تا همکاریام همیشه از بعد از استادان شده است. استادان برای آموزش برخی واکسیناسیون کلاس‌ها را حضوری ادامه می‌دهند. قطع و وصلی‌های اینترنت، نداشتن نظارت روی دانشجو، بی‌نظمی کلاس‌های مجازی و نبود ارتباط مستقیم با دانشجو موجب خستگی آموزش آسیب دیدند. در آموزش مجازی دانشجویان بیشتر در خانه بودند و آنها بیشترین تعامل را با خانواده داشتند. همین حضور هم‌زمان و طولانی در خانه هم تأثیرات خاص خود را داشته است. همه می‌دانیم که رفتارهای اجتماعی دانشجویان هم تغییر کرده است و فکر می‌کنم بعد از تشکیل کلاس‌های حضوری دانشگاه‌ها باید برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی ویژه‌ای برای دانشجویان داشته باشند. کرونا بر فعالیت‌های فرهنگی، تأثیر منفی گذاشت. با این همه ما در فضای مجازی برنامه‌های فرهنگی ادامه دادیم. در شرایط کنونی وظیفه شکل‌های دانشجویی بسیار سنگین‌تر هم شده است و آنها باید در فضای مجازی هم ورود کنند. البته فضای مجازی کارکرد خود را دارد، ولی اصولاً نمی‌توان این انتظار را داشت که بتواند در حوزه فرهنگی جایگزین کامل و صد درصدی برای فعالیت‌ها در فضای حضوری باشد.

او تأکید می‌کند: «امیدوارم هر چه سریع‌تر واکسیناسیون استادان و دانشجویان انجام شود و دانشجویان در فضای حضوری درس را ادامه دهند. بخشی از مشکلات روحی دانشجویان با حضور در کلاس‌ها و فعالیت کردن در دانشگاه‌ها برطرف می‌شود.»

■ **دلما‌ن برای دانشجویان تنگ است**

استادان دانشگاه هم برای کلاس درس لحظه‌شماری می‌کنند. روزهای کرونایی با آموزش مجازی‌اش برای آنها هم سخت بوده است. **مهرداد عربستانی**، استاد مردم‌شناسی دانشگاه تهران درباره روزهای تدریس مجازی می‌گوید: «در ماه‌های ابتدایی پاندمی وضعیت آموزش در دانشگاه‌ها بسیار به هم ریخته بود. استادان و دانشجویان اصلاً نمی‌دانستند که چگونه در فضای

مجازی درس بخوانند و با امکانات آشنا نبودند. برخی‌ها به نبود زیرساخت‌ها اشاره می‌کردند، اما بنده معتقدم ما در ابتدای راه نمی‌دانستیم که از همین امکانات چگونه استفاده کنیم. کم با سامانه‌ها و فعالیت در فضای مجازی آشنا شدیم و حالا به یک تعادلی رسیدیم. با این حال یک سال خسته‌کننده را به‌لحاظ آموزشی سپری کردیم. ترفتن به فضای درس و دانشگاه هم برای دانشجو و هم برای ما سخت بود از نظرم کیفیت آموزش پایین آمده، ما استادان با چهره دانشجویان سر کلاس درس ارتباط می‌گیریم این ارتباط چهره‌به‌چهره را از دست دادیم. امکانات اینترنت جواب کارهای دانشگاهی را نمی‌دهد و دانشجویان سال اولی هنوز با همکلاسی‌هایشان آشنا نشده‌اند.»

او البته به نکات مثبت آموزش مجازی اشاره می‌کند: «در این دوران، استادان و دانشجویان از وقتشان بسیار عالی استفاده کردند ما دیگر در ترافیک شهر معطل نمی‌ماندیم. آلودگی هوا اذیتمان نکرد و دانشجویان هم مجبور نبودند یک ساعت و ۴۵ دقیقه روی صندلی بنشینند و به ما نگاه کنند. دانشجویان همیشه از خشکی کلاس‌های حضوری شکایت داشتند. حداقل این مدل آموزشی، نظم و انضباط خاصی نداشت. با این حال امیدوارم واکسیناسیون استادان و دانشجویان انجام شود و ما بتوانیم کلاس‌ها را حضوری برگزار کنیم. در این مدل آموزشی موضوعی که بسیار استادان را اذیت می‌کند این است که ساعت‌ها باید پشت دستگاه کامپیوتر بنشینیم و کلاس برگزار کنیم. همین ما را خسته و کلافه کرده است.»

فاطمه تراسی عضو هیات علمی دانشگاه تهران هم از مشکلات روحی و روانی که برای استادان در این دوره آموزش مجازی به‌وجود آمده، می‌گوید: «مشکلات آموزش مجازی خودش موجب شد تا حالا بسیاری از همکارانم همیشه از بعد از واکسیناسیون کلاس‌ها را حضوری ادامه می‌دهند. قطع و وصلی‌های اینترنت، نداشتن نظارت روی دانشجو، بی‌نظمی کلاس‌های مجازی و نبود ارتباط مستقیم با دانشجو موجب خستگی استادان شده است. استادان برای آموزش برخی از دروس انرژی مضاعفی گذاشتند تا دانشجویان آن درس‌ها را یاد بگیرند. استادان از صبح تا شب درگیر کارهای دانشجویانشان بودند اما در نهایت اصلاً نمی‌دانستیم که در این مدل آموزش، دانشجو مبحث درسی را یاد گرفته یا خیر؟ برخی از دانشجویان هم بی‌نظم بودند و فقط برای حاضری زدن آنلاین می‌شدند. این موضوع از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که در رابطه با شرکت در کلاس‌های آنلاین وجود دارد. عده‌ای از دانشجویان فقط اعلام حضور می‌کنند و جزوات و فایل‌های مربوط را که در گروه‌های دانشجویی به اشتراک گذاشته می‌شوند دانلود می‌کنند.»

او تأکید می‌کند: «میزان مشارکت دانشجویان در کلاس‌های مجازی بسیار پایین‌تر از آموزش حضوری است. بخشی از دانشجویان به‌دلیل مشکلات تکنیکی صدا و امثالیم مشارکت نمی‌کنند و برخی هم علاقه نشان نمی‌دهند. در حالی که در فضای واقعی، استاد می‌تواند دانشجو را به مشارکت وادار کند. از سویی دیگر کلاس‌های خالی از دانشجو و حیاط خلوت دانشگاه بار روانی منفی روی ما می‌گذارد. همه اینها موجب شده که ما دوست داشته باشیم کلاس‌ها حضوری برگزار شود. البته دلمان هم برای دانشجویان تنگ شده است.»

تراسی درباره افت تحصیلی دانشجویان می‌گوید: «آموزش مجازی به‌گونه‌ای است که روی کیفیت تحصیلی دانشجویان تأثیر گذاشته است. اما از حالا نمی‌توانیم بگوییم دانشجویان افت تحصیلی داشته‌اند. اگر دانشگاه حضوری شود ما مهارت‌های حل مسأله دانشجو و یا تحلیل او را ببینیم آن وقت می‌توانیم درباره افت تحصیلی صحبت کنیم.»